



# อธิบายเรื่องเครื่องมโหรีปี่พาทย์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราวงราชานุภาพ  
ทรงพระนิพนธ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระยาวิสูตรกรมศิลปประสิทธิ  
(น้อย ศิลป์)

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส  
วันที่ ๓๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

## คำนำ

นายเน้น คีลปี ได้มาแจ้งความจำนงแก่เจ้าหน้าที่ ณ หอสมุด  
แห่งชาติ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่องตำนานเครื่องมือโห  
รีปาทย ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม  
พระยาดำรงราชานุภาพ เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ มหา  
เสวกโท พระยาวิสุกรรมคีตปประดิษฐ์ ผู้เป็นบิดา กำหนดงานใน  
วันที่ ๓๒ พฤศจิกายน ค.ศ. ณ เมรุวัดริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส  
หนังสือเรื่องตำนานเครื่องมือโหรีปาทย สมเด็จพระยา  
ดำรงราชานุภาพได้ทรงนิพนธ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้มีชาวต่าง  
ประเทศขออนุญาตนำไปแปลพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน และภาษา  
ดัตช์ที่กรุงเฮก เมื่อทรงเห็นว่ามีผู้นิยมมากตลอดจนถึงชาวต่างประเทศ  
จึงทรงชำระเรื่องและทำรูปให้บริบูรณ์ขึ้น และให้แปลเป็นภาษาอังกฤษ  
ได้จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงมโนปกรณ์นิติธาดา  
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ และต่อมาได้มีผู้ขออนุญาตพิมพ์เฉพาะภาษาไทยอีก  
หลายครั้ง

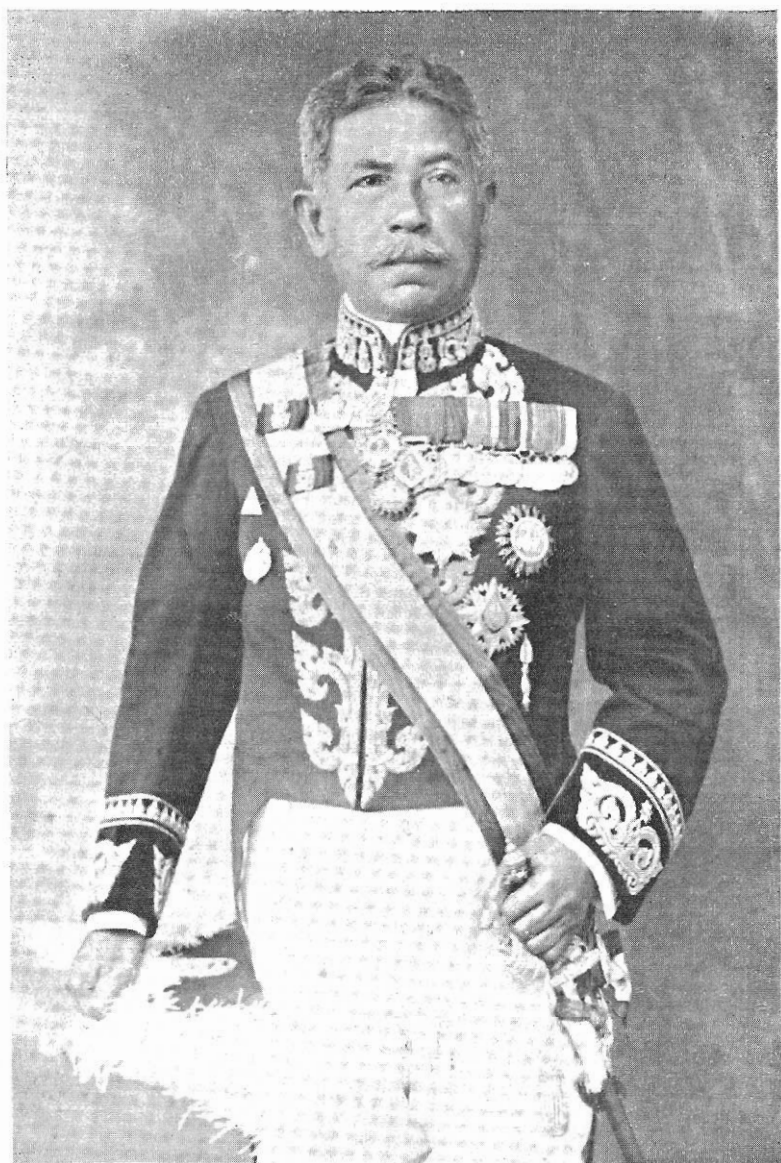
การที่เจ้าภาพได้ให้จัดพิมพ์หนังสือนี้สำหรับแจกในงาน พระราช  
ทานเพลิงศพ พระยาวิสุกรรมคีตปประดิษฐ์ ในครั้งนี้ นับว่าเป็น  
การเหมาะสมยิ่ง เพราะท่านผู้นี้ นอกจากจะเป็นบุคคลสำคัญในงาน  
สถาปัตยกรรมและการก่อสร้างแล้ว ยังเป็นบุคคลสำคัญในด้านการ  
มหรศพอกด้วย ท่านได้มีความสนใจและมีความสามารถในการดัดคิด  
ไทยเป็นอันมาก จะเห็นได้จากที่ในสมัยรัชการที่ ๖ ท่านได้รับตำแหน่ง

ผู้ควบคุมกรมมหรสพ  
กรมโยธามหาดเล็กด้วย

ในขณะเดียวกันที่ดำรงตำแหน่งจางวาง

กรมศิลปากร ขอ อนุโมทนา ในกุศล บุญราศีทักษิณา นุพทาน  
ซึ่งเจ้าภาพได้บำเพ็ญเป็นนิคฺคํฐานธรรม และได้ให้พิมพ์หนังสือ  
นุสฺสเนนเป็นกุศลจิตวิยาทาน ขออำนาจกุศลทั้งปวงและส่วนทานนัย  
บุญกิริยาวัตถุในครั้ง จงเป็นพดลปัจจัยอำนวยอิฏฐิบุญมณูญผลแด่  
พระยาวิสุกรรมศิลปประดิษฐ์ผู้วายชนม์ ตามควรแก่คติวิสัยในสัมปราย  
ภาพจงทุกประการเทอญ.

นายธนิต อยู่โพธิ์  
(อธิบดีกรมศิลปากร)



พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์

ชาติ ๒๔๐๖

มรณะ ๒๔๕๕

# ประวัติ

ของ

## มหาเสวกโท พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ (น้อยวิศิลป์)



พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ เกิดที่บ้านตำบลบางขุนศรี  
อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี เมื่อเดือนมกราคม พุทธศักราช  
๒๔๐๖ เป็นบุตรนายสีห์ นางดำ มีพี่น้องตามารดาเดียวกันรวม  
๗ คน เรียงตามลำดับดังนี้ :-

๑. นายน้อย
๒. นายน้อย
๓. เฝือก
๔. พลอย
๕. นายพ่อน (ภายหลังเป็น มหาเสวกตรี พระยาราไชยศิริ-  
ยาธิบดี ถึงอนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑)
๖. นายโต
๗. แม่

พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่กับพระ  
อาจารย์วัดอัมรินทร์าราม (วัดบางว่า) จนอายุได้ ๑๔ ปี จึงข้ามฟาก

มาอยู่ในบ้าน ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา (ท่านเจ้าพระยาอรรพวงศพิพัฒน์)  
ทูลทูลพระอาทิตย์

พระยาวิศุกรรมศิลป์ประดิษฐ์เริ่มเข้ารับราชการ เมื่อ พ.ศ.  
๒๔๒๓ มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในกรมชาวท ได้รับพระราชทานเงินเดือนๆละ  
๕ บาท ครั้นอายุครบบวชก็ได้บวชเรียนตามประเพณี กรมชาวทสมัย  
นั้นมีการช่างรวมอยู่ด้วย พระยาวิศุกรรมฯ มีโอกาสได้รู้เห็นและ  
ฝึกฝนตนเองทางการช่างอยู่เสมอ ประกอบกับมีนิสัยรักการช่างและ  
งานศิลป์ ใน ๕ ปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๔๒๖ ผู้บังคับบัญชาเห็นความ  
สามารถและความตั้งใจ จึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นหัวหน้าเด็กชา  
กรมชาวท ขณะเดียวกันก็ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ของท่านป๋อ ฝึกหัด  
การช่าง เฉพาะอย่างช่างกลึง ท่วงของพระองค์ท่านตำบลถนน  
วรจักร

ระยะการซ่อมแซมปรับปรุงพระที่นั่งและตำหนักต่าง ๆ ใน  
พระราชฐานในความอำนวยการของเจ้าพระยาอรรพวงศพิพัฒน์ แต่ครั้ง  
ยังเป็นหลวงราชวรฤกษ์ หัวหน้ากรมชาวท ได้เริ่มและมีมากจน  
พระยาวิศุกรรมศิลป์ประดิษฐ์ ได้มีโอกาสร่วมปฏิบัติงานเหล่านั้นจึง  
มีความรู้ความชำนาญจึงขึ้นเป็นลำดับ และเป็นครูจกมกคุณกว้างขวาง  
ในพระราชสำนักจนได้รับพระราชทานเลื่อนตำแหน่งยศ บรรดาศักดิ์  
และเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นลำดับมา

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มารับ  
ราชการในพระองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (พระบาทสมเด็จพระ-

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖) ในตำแหน่งโยธาวิง งานในด้าน  
การก่อสร้างที่พระยาวิศิษฎ์กรมศิลป์ประดิษฐ์ ซึ่งขณะนั้นยังเป็นหลวง  
พิทักษ์มานพ ต้องรับผิดชอบโดยตรงก็ได้เริ่มขึ้นโดยได้รับมอบหมาย  
ให้อำนวยการตกแต่งปรับปรุง และสร้างเสริมพระราชวังสราญรมย์  
(เดิมนั้นเป็นตึกกระทรวงการต่างประเทศ) ส่วนสราญรมย์ และ  
พระตำหนักปาริชาติ

ขณะเดียวกันนั้น พระยาวิศิษฎ์กรมศิลป์ประดิษฐ์ ซึ่งมีความ  
สนใจและมีนิสัยชอบการสังเกตไทย โดยได้ศึกษาจากสำนักท่านระดับ  
หลวงปากคลองตลาด สมัยที่ได้อยู่กรมช่างทักได้โอกาสรวบรวม  
ละลัคนิกคนตรีและเด็ก ๆ มาฝึกหัดรวมวงโดยมีครูแปลก (ภายหลัง  
เป็นพระยาประสานดุริยศัพท์) เป็นครู สถานที่นั้นใช้บ้านสวนตัวใน  
ตรอกไก่แจ้ ถนนพระสุเมรุ อำเภอพระนคร ตลอดจนได้ตั้งโรงงาน  
ขึ้นในบ้าน จดการก่อสร้างเครื่องดนตรีประเภทขลุ่ยมโหรีประจักษ์อยู่ใน  
บันทึกของการสังเกต กรมศิลป์ประดิษฐ์ กคือ เครื่องพณพาทย์ประดับงา  
และประดับมุกชุด ม.ว. และเครื่องสายชุดงา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลย-  
ราชสมบัติในปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้อำนวยการ  
สร้างพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม (ปัจจุบันเป็นตึก  
ศาลากลางจังหวัดนครปฐม) ควบคู่ไปกับการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์  
พระปฐมเจดีย์ซึ่งชำรุดทรุดโทรม และก่อสร้างเพิ่มเติมภายในบริเวณ  
หลายอย่างด้วยกัน นอกจากนั้นนอกจากนี้ได้อำนวยการก่อสร้างซ่อมแซมอาคาร

ใหญ่ ๆ อีกมาก เช่น พระที่นั่งจักรวรรดิธาราโหราน โรงเรียนมหาดเล็ก  
หลวง (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวชิราวุธ) พระราชวังพญาไท  
ซึ่งบดินเบนทตงโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า หาดเจ้าลำราญ และ  
มฤคทายวัน อันเป็นที่ประทับชายทะเลในฤดูร้อนของพระบาทสมเด็จพระ  
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวังบางปะอิน โรงโขนหลวงมรดกวัน  
และวังจันทร์ (ปัจจุบันเป็นทตงโรงเรียนฝึกหัดครูประถมและกระทรวง  
ศึกษาธิการ) เป็นต้น อนึ่ง วังจันทร์ในสมัยที่พระยาวิศิษฐกรรมคิดป-  
ประดิษฐ์ควบคุมกรมมหรสพ ได้เป็นทตงกรมมหรสพด้วย

ในด้านการมหรสพ มีปรากฏในตำนานโขนหลวงเกี่ยวกับ  
พระยาวิศิษฐกรรมคิดประดิษฐ์ ความว่า โปรดเกล้าฯ ให้หลวงสิทธิ  
นายเวร (น้อย คีตป) ข้าหลวงเดิม เป็นผู้ควบคุมกรมมหรสพ และ  
ให้รับโอนกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมหรสพมาขึ้นกับกรมมหรสพ โดย  
ปรากฏในหนังสือถึงเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เมื่อค.ศ. ๒๔๕๔  
ว่า เห็นว่าราชการในส่วนกรมโขนและพิณพาทย์มหาดเล็ก ซึ่งอยู่ใน  
ปกครองของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ อยู่ในกรมมหรสพ ซึ่งให้  
หลวงสิทธินายเวร (น้อย คีตป) เป็นผู้ควบคุม ด้วยเหตุที่คิดเห็นดังนี้  
จึงได้สั่งให้หลวงสิทธินายเวร (น้อย คีตป) เตรียมการที่จะรับราชการ  
ในกรมโขนและพิณพาทย์มารวมอยู่ในกรมมหรสพ

ส่วนครูโขน ๓ คน คือ ขุนระบำภาษา ขุนนันทกานฤกษ์ ขุน  
พำนักฉนิกร ก็โปรดเกล้าฯ ให้โอนมาด้วย ในด้านพิณพาทย์เครื่อง  
สาย ให้โอนขุนประธานดุริยศัพท์ (ครูแปดก) มา



ภายหลังที่ได้โอนกรมโขนและพิณพาทย์ มาขึ้นอยู่ในกรม  
มหรสพแล้ว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์จากหลวงดีทิ  
นายเวรเป็นพระยาวิสุกรรมศีลปประดิษฐ์ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม  
พ.ศ. ๒๔๕๔ และรับพระราชทานยศเป็นจางวางตรี ตำแหน่งจางวาง  
กรมโขนมหาดเล็กและควบคุมกรมมหรสพด้วย การโอนกรมโขน  
และพิณพาทย์นั้น มีบัญชีดังของเครื่องใช้ทุกอย่าง เช่น เครื่องปี่พาทย์  
เครื่องโขน ตะกร ตลอดจนตัวหนังใหญ่โดยให้ท่านเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ  
ตราค่าดังของนั้นๆเอง แล้วโปรดเกล้าฯ ชาติใช้เงินให้เป็นการตอบแทน  
พระยาวิสุกรรมศีลปประดิษฐ์ ได้รับราชการมาจนได้เลื่อน  
ตำแหน่งหน้าที่ อำนาจการสั่งงานและทำงานได้ด้วยดีเป็นที่พอพระราช  
หฤทัยสับพระราชอิสริยาภรณ์ในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจน  
อายุราชการ ๔๘ ปีในพระราชสำนัก พระยาวิสุกรรมศีลปประดิษฐ์  
ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี มีความดีความชอบ ได้รับพระ  
มหากรุณาธิคุณดั่งปรากฏจากตำแหน่งราชการ ยศ บรรดาศักดิ์ เครื่อง  
ราชอิสริยาภรณ์ และของส่วนพระองค์ที่โปรดเกล้าฯ พระราชทาน

### ตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๔๒๑	เด็กชา กรมชาวท
๒๔๒๖	หัวหนาเด็กชา กรมชาวท
๒๔๓๕	มหาดเล็ก กรมมหาดเล็ก
๒๔๕๓	นายเวร กรมมหาดเล็ก

- พ.ศ. ๒๔๕๔ จางวางกรมโยธามหาดเล็ก และควบคุมกรม  
มหรดพ  
๒๔๕๗ อธิบดีอำนวยการโยธา กรมศิลปากร องค์-  
มนตรี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ  
๒๔๖๘ องคมนตรี ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ

### ยศ

- พ.ศ. ๒๔๓๕ มหาดเล็กพิเศษ  
๒๔๓๖ รองหมื่นแพรว  
๒๔๔๒ หมื่นแพรว  
๒๔๕๓ รองหัวหมื่น  
๒๔๕๔ จางวางตรี  
๒๔๕๘ มหาเสวกโท

### บรรดาศักดิ์

- พ.ศ. ๒๔๓๖ ขุนพิทักษ์มานพ  
๒๔๔๑ หัตถวงพิทักษ์มานพ  
๒๔๕๓ หัตถวงดีทชนายเวร  
๒๔๕๔ พระยาวิศิษฎ์กรรมศิลปประดิษฐ์

### เครื่องราชอิสริยาภรณ์และของส่วนพระองค์

- พ.ศ. ๒๔๓๖ เหรียญรัชฎาภิเศก ตรามงกุฎสยามชั้น ๕  
วิจิตรภรณ์

- พ.ศ. ๒๔๔๐ เหยียบญะประพาสยุโรปเงิน  
 เหยียบญะราชรุจิยาภาไหดทอง (รัชกาลที่ ๕)  
 ๒๔๔๓ ครวข้างเผือกชนท ๕ ทพยาภรณ์  
 ๒๔๔๖ เหยียบญะทวธาภิเศกเงิน  
 ๒๔๕๐ เหยียบญะขมังกดเงิน  
 เหยียบญะพระนาม ม.ว. ชนท ๓ ประดับเพชร  
 ๒๔๕๑ เหยียบญะขมังกดภิเศกเงิน  
 ๒๔๕๒ ครวามงกุฎดยามชนท ๔ ภทราภรณ์  
 ๒๔๕๓ เหยียบญะคณาภรณ์ชนท ๓  
 เหยียบญะพระบรมนามาภิธิย ว.ป.ร. ชนท ๒  
 พ.ศ. ๒๔๕๔ เหยียบญะหาดวงเดิม  
 เหยียบญะราชรุจิยาภาไหดทอง (รัชกาลที่ ๖)  
 ครวฉริมาดา  
 ครวามงกุฎดยามชนท ๓ มณฑนาภรณ์  
 โคะทอง กาทอง  
 ๒๔๕๕ ครวรัตนวราภรณ์  
 เหยียบญะพระบรมนามาภิธิย ว.ป.ร. ชนท ๓  
 ประดับเพชร  
 พานทอง  
 ครวข้างเผือกชนท ๓ นิภาภรณ์  
 ๒๔๕๖ ครวข้างเผือกชนท ๒ จตุวราภรณ์

พ.ศ. ๒๔๕๖

ได้มาทองดงยามอักษรพระนาม ม.ว.  
 ด้ายนาฬิกาได้ยบพดงยา มือกษรพระบรม  
 นามากษย จ.ป.ร. คมเด็จพระคัมอักษร  
 พระบรมนามากษย จ.ป.ร. ดงยา  
 คมเด็จพระคัมตราเพชรราชมพระเกยว

๒๔๕๗

ของบุหรีงนมอักษรพระนาม ม.ว. นักรดงยา  
 เขมอักษร จ. ประดับเพชร มีพระเกยวดงยา  
 เหยยญดหชาตชนท ๒

๒๔๕๘

เหยยญบรมราชาภิเศกกาให้ดทอง  
 ตราปฐมาภรณ์มงกุฎดยาม  
 ตราทุคยจุลจอมเกล้าวเศษ  
 คมเด็จพระคัมดงยามคัมตราอุณาโลมประดับ  
 เพชร

คมเชตของคัมตราเพชรราชมพระเกยว  
 คมเชตของคัมอักษรพระบรมนามากษย

จ.ป.ร. ประดับเพชร

เขมพระบรมรูปดมเด็จพระพนปัดวงกรอบ  
 และพระเกยวประดับเพชร

ของบุหรีทของคัมอักษรพระบรมนามากษย

จ.ป.ร. ประดับเพชร

เขมราชการในพระองค์

๒๔๖๐ เหยี่ยญักรพรรดิมาดา

๒๔๖๓ คราวฉัตรภรณ์

พระยาวิศุกรรมศิลป์ประดิษฐ์ ได้ก่อร่างสร้างตัวเองมาด้วยความอุตสาหะพยายาม และได้รับราชการในพระราชสำนักตลอดมา โดยใกล้ชิดเป็นผลตกมาถึงบุตรได้รับพระมหากรุณาธิคุณโดยตรง การที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นองคมนตรีย่อมเป็นเครื่องหมายแห่งความพอพระราชหฤทัย

พระยาวิศุกรรมศิลป์ประดิษฐ์ มีบุตรธิดาเรียงลำดับ ดังนี้:-

๑. นายเลี้ยว เป็นชนวนิชานเลขกิจ (สิ้นชีวิตแล้ว)
๒. นายจันทร์ (สิ้นชีวิตแล้ว)
๓. นายถ้ายหยุด เป็นชนทองนทศร์ (สิ้นชีวิตแล้ว)
๔. คุณหญิงเด่นธรรมาภรณ์ (ทองย้อย ธนทวงศ์) (สิ้นชีวิตแล้ว)
๕. นายตุ้ย เป็นหลวงจิตเจนนคร (สิ้นชีวิตแล้ว)
๖. นายตาบ เป็นนายพลตำรวจตรี หลวงศิลป์ประดิษฐ์
๗. นายเต็ม
๘. นายเหน
๙. นางสาวเพ็ญ
๑๐. นายศุภย์
๑๑. นางกานดา ธนทวงศ์

๑๒. นายนักขัต

( ต้นชวตแล้ว )

๑๓. นางทศนยา สุกกัน

๑๔. นายชาติ

นับแต่พระยาวิสุกรรมศิลปประดิษฐ์ ได้ออกจากราชการเพื่อ  
พักผ่อน เพราะได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาเป็นเวลาถึง  
๔๘ ปี และอายุตัวถึง ๖๓ ปีแล้วก็หาความเพ็ดเพิดอยู่กับการก่อสร้าง  
คฤหาสน์บ้านเรือน และการดัดแปลงเครื่องมุก เครื่องลายครามไทย  
ตลอดจนถึงตัวเขียนบางจำพวก ส่วนสังฆารักค่อยๆ เลื่อมโทรมไปตาม  
ธรรมชาติ ในที่สุดเมื่อวันท ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เวลา ๑๐.๓๕ น.  
ก็ได้ถึงซึ่งกาลอวสานด้วยความชราในอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๘๔ ปี

## สารบัญ

ว่าด้วยเครื่องตัดสัตว์ป่าตามตำราฉันทกฤต	หน้า	๑
ว่าด้วยเครื่องตั้งคัตไทยได้แบบจากอินเดีย	„	๓
ตำนานเครื่องมือไห	„	๔
ว่าด้วยเครื่องมือไหซึ่งเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ	„	๕
ว่าด้วยเครื่องมือไหชนกรรรัตนโกสินทร	„	๖
ตำนานเครื่องมือพิพาทย์	„	๗
ว่าด้วยตำราพิพาทย์ที่ได้แบบจากอินเดีย	„	๗
ว่าด้วยเครื่องมือพิพาทย์ที่เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ	„	๘
ว่าด้วยเครื่องมือพิพาทย์ชนกรรรัตนโกสินทร	„	๘
ตำนานกลองแขก	„	๙
ว่าด้วยเหตุที่เอากลองแขกมาประสมกับพิพาทย์	„	๑๐
ตำนานแคนและขลุ่ยซอ	„	๑๓
บัญชีเครื่องมือไห	„	๑๓
บัญชีเครื่องมือพิพาทย์	„	๑๔

# อธิบายเรื่องมโหรีปี่พาทย์

เครื่องดั่งคดคดด้ดเป่าของไทยเรา โดยมากได้แบบอย่างมาจาก  
อินเดียแต่ดักดาบรรพ์ เหมือนกันกับพวกเขมรมอญพม่าและชวามลายู  
เพราะเขื่อนหนเครื่องดัดด้ดเป่าของชนชาวประเทศเหล่านั้นจึงคล้ายคลึงกัน  
ยังดั่งเกดเห็นได้จนทุกวันนี้

กเครื่องดั่งคดของชาวอินเดียอนเป็นต้นตำราเดิมหน ในคัมภีร์ดั่งคด  
รัตนการ<sup>(๑)</sup>จำแนกเป็น ๔ ประเภทต่างกัน เรียกในภาษาดันตักฤตดงนคือ

๑) ตะตะ เป็นเครื่องประเภทหมด้ายด้าหรบดัดด้ดเป่าเป็นดั่ง

๒) ดุ้คีระ เป็นเครื่องประเภทเป่าเป็นดั่ง

๓) อะระนัททะ เป็นเครื่องประเภทหมหนงตเป็นดั่ง

๔) ฆะนะ เป็นเครื่องประเภท(มักทำด้วยโลหะ)กระทบเป็นดั่ง

เครื่อง ๔ ประเภททกจำวน ในคัมภีร์ดั่งคดรัตนการบอกอธิบาย  
ว่า เครื่องประเภทตะตะ (เครื่องด้าย) กับดุ้คีระ (เครื่องเป่า) นน  
ด้าหรับทำให้เป็นด้านำ เครื่องประเภทอะระนัททะ (เครื่องต) นน  
ด้าหรับประกอบเพลง ส่วนเครื่องประเภทฆะนะ (เครื่องกระทบ) นน  
ด้าหรับทำจิงหวะ

เครื่องในประเภทหนง ๆ มีมากมายหลายอย่าง เช่นประเภทเครื่อง  
ด้ายหน พิณด้ายเดี่ยว (คือพิณนาเตา ยังมีดวอย่างอยู่) เป็นของเดิม

(๑) คัมภีร์นี้เป็นภาษาดันตฤต พรหมดักปุตสาหมี่ ช่วยแปลอธิบายให้



ครั้นต่อมาผู้คิดเพิ่มเติมเป็นดั่งสาย ล้ำด้าย เจ็ดด้าย เก้าด้ายจน  
ถึงยี่สิบเช็ดด้าย และเรียกชื่อต่างๆกัน แต่พบทุกชนิดย่อมเป็นเครื่อง  
สำหรับคิดคำนวณประมาณกับสิ่งขบร่อง ใครขบร่องกลอฟนคิดเอง ดัง  
เช่นทักกล่าววาคณรรพ์ “ จัปพนเข้าประมาณด้ายเนียงควณ ” ขัปเขย  
พระยาครุฑในเรื่องกากเป็นตัวอย่าง เมื่อพนทำเป็นหลายด้ายดวยพนก  
ยอมของชนและหนักชนทุกท บางอย่างจะถอดตัดไม่ไหวต้องเอาดงวาง  
ติดกับพน จึงเกิดเครื่องวางติด เช่นจะเขเป็นตน แดงเกิดเครื่องวางดีเช่น  
ชอต่อมา ตัวหนึ่งมาแต่พนทงน ในคำร่าดังคริศนากรจึงนับไว้  
ในประเภทเดียวกันเรียกว่าตะตะ ไทยเราเรียกว่าเครื่องติด

เครื่องในประเภทพวงดคีระ คือเครื่องเป็นนกรมหลายอย่างต่างก  
เป็นต้นแต่ผิวปาก เป่าใบไม้ เป่าหลอด เป่าดังข เป่าแตร เป่าขลุ่ย เป่า  
เป่าแคน ตลอดจนเป่าเขาดัดตัวให้เป็นเสียงกันบอยู่ในพวงดคีระทงน

เครื่องในประเภทอะระนัทระน คือกลองต่าง ๆ ทั้งจำพวกทชน  
หนังหน้าเดียว ดังเช่นทบ (ซึ่งเรียกกันเป็นลำนัญว่า โทน) รำมะนา  
แฉกกลองยาวเหذان และจำพวกทชนหนังทงสองหน้าดวยรอยผูก ดังเช่น  
บันฑะเทาว์โทน (ซึ่งเรียกกันเป็นลำนัญว่า ตะโพน) เบ็งมาง กลองชนะ  
กลองแขก กลองมลายูเหذان และจำพวกกลองทชนหนังกรงแนทง  
สองหน้า ดังเช่นกลองโชนกลองตะครกนับเป็นอะระนัทระทงน

เครื่องในประเภทชนะน นบตงแต่ดมมือเป็นจึงหวะ เรียกว่า  
กรดาต ถ้าใช้เครื่องทำจึงหะมกทำดวยโลหะเป็นพน มีมากมายหลาย  
อย่าง คือนัง (ภาษาสันสกฤตเรียกว่ากังสดาล) ฉาบ ตูพรวน กระดัง

ระฆัง ของ บางสิ่งทำด้วยไม้ เช่นกรับคี่ และกรับพวงกันบิในพวงพระนะ เพราะเป็นเครื่องสำหรับทำจังหวะเช่นเดียวกัน เครื่องสำหรับทำจำนำ บางสิ่งพิจารณาเห็นได้ว่าคงมีคติดแก้ไขเครื่องทำจังหวะเป็นชนๆ จนเคย กลายเป็นเครื่องทำจำนำ เช่นฆ้องวง เดิมก็เห็นจะแกฆ้องเดียวเป็นฆ้องคู่ ใหม่อีกอย่าง (อย่างฆ้องที่เดินโน้หรี) แล้วแกฆ้องคู่เป็นฆ้องราว สามใบใหม่อีกเป็นหล่นกัน (อย่างฆ้องที่เดินระเบงโอดระพ้อ) แล้วเติม ฆ้องให้ครบ ๘ เสียงเป็นฆ้องวงสิบหกใบก็เลยกลายเป็นเครื่องสำหรับใช้ จำนำ ระนาดก็น่าจะแปลงมาแต่กรับโดยทำนองเดียวกัน เครื่องทักถาว มาทางนมในอินเดียแต่ก็ดัดด้าบรรพทงน

กระบวนจัดเครื่องดังคตเขาประสมวงกต ทหาหนดว่าเครื่องดังคต ประสมวงอย่างไรควรเล่นในการงานอย่างไรกต ก็เป็นของมีมาแล้ว ในอินเดียแต่โบราณ พวกชาวอินเดียได้นำแบบแผนมาสู่ประเทศนี้แต่ ครั้นขอมยังเป็นใหญ่ ครั้นไทยได้มาปกครองก็รับต่อมาจากพวกขอม แล้วมาคิดแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยลำดับมา จนเป็นเครื่องดัดด้าแต่ไทย เราเล่นกันในทงน

เครื่องดังคตไทยได้แบบจากอินเดียมา แต่ว่าโดยลักษณะประสม วงและกระบวนทใช้ ต่างกันเป็น ๒ อย่าง เรียกว่า “ดนตรี” คือเครื่อง ดัดด้าซึ่งมากลายเป็นมโหรีอย่าง ๑ เรียกว่า “ดริย” คือเครื่องดัดด้า ซึ่งมากลายเป็นปี่พาทย์อย่าง ๑ เครื่อง ๒ อย่างนี้ใช้ในการต่างกัน เพราะ เครื่องดนตรีเสียงอ่อนหวาน จึงใช้เข้ากับการขับร้องอันนุ่มนวลในห้อง เรือนเป็นปรกติ ส่วนเครื่องดริยนั้นเสียงข่มก้องกังวานจึงใช้เข้ากับการ ฟ้อนรำอันนุ่มนวลดังแจ่มเป็นปรกติ ดนเคาของมโหรีปี่พาทย์มดกถาวน

## เรื่องตำนานเครื่องมโหรี

กระบวนเล่นเครื่องดัดดีในประเทศสยามนมเคาของเดิมเป็น๒อย่าง  
เรียกในภาษาไทยว่า “บรรเลงพิณ” อย่าง ๑ “ขับไม้” อย่าง ๑  
บรรเลงพิณนั้นใช้แต่พิณนาเตาตั้งเดียว ผู้ใดเป็นคนขับร้องก็ดัดพิณเอง  
ทำเพลงเขากับฉานาคตร้อง พิณนาเตาเดียวจนผูกติดไถมน้อยเสียแล้ว  
ด้วยเปลี่ยนใช้ขอแทน แต่กลายเป็นสำหรับคนชนตา เช่นคนขอทาน  
ยังมีเงินอยู่

ขับไม้มี ๓ คนด้วยกัน เป็นคนขับร้องนำคน ๑ คน  
ดัดขอตามด้วยประดานเสียงคน ๑ คนไกวบัณเฑาะว์ให้จังหวะคน ๑ เดียว  
ยังมีแต่ของหลวงสำหรับเล่นในงานสมโภช เช่นสมโภชพระมหาเศวต  
ฉัตรเป็นต้น บรรเลงพิณและขับไม้๒อย่างนี้เป็นของผู้ชายเงินทอง๒อย่าง  
เครื่องดัดซึ่งมาคิดประดิษฐ์ขึ้น เรียกว่า “มโหรี” นั้นเห็นจะ  
เป็นของพวกขอมคิดขึ้นก่อน ไทยรับแบบอย่างและแก้ไขต่อมา เดิมทีเป็น  
ของผู้ชายเงิน แต่ต่อมาเมื่อเกิดชอบฟังมโหรีกันแพร่หลาย ผู้มีบรรดา  
ศักดิ์ซึ่งมีบริวารมากจึงมักหัดผู้หญิงเป็นมโหรี ๆ ก็กลายเป็นของผู้หญิง  
เงินมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มโหรีชนเดิมวงหนึ่งคน  
เงินเพียง ๔ คน เป็นคนขับร้องนำและทกรับพวงให้จังหวะเองคน ๑  
ดัดขอตามด้วยประดานเสียงคน ๑ ดัดกระຈပ်ให้ฉานาคคน ๑ ดัดทาบประดาน  
จังหวะกับฉานาคคน ๑ เครื่องมโหรีทั้ง ๔ ดังที่พรรณนามานี้ พังถึงเกิด  
เห็นได้ความไม่ชอบ คือเอาเครื่องบรรเลงพิณกับเครื่องขับไม้มารวมกัน  
นั่นเอง เป็นแต่แก้ไขดัดกระຈပ်แทนพิณ ดัดทาบแทนไกวบัณเฑาะว์ และ  
เดิมทกรับพวงสำหรับให้จังหวะเขากออย่าง ๑

คงแถมให้ครูหญิงเกิดมชน ก็เห็นจะชอบเดินกันแพร่หลาย จึงเกิด  
 เป็นเหตุให้หมอดัดเพิ่มเติมเครื่องมือให้ชนโดยลำดับมา เครื่องมือให้  
 เพิ่มเติมจนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (ดังเกิดตามที่ปรากฏ  
 ในรูปภาพเขียนแต่สมัยนั้น) คือ ว่าจะนำสำหรับประกอบกับทပ်อย่าง ๑  
 ชุดสำหรับเป่าให้ดังน้ำอย่าง ๑ มีโห่ร้องหนึ่งจึงกลายเป็น ๖ คน มาถึง  
 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพิ่มเติมเครื่องมือให้ชนนอกหลายอย่าง เอา  
 เครื่องปาทย์เขาเพิ่มเป็นพนัก เป็นเครื่องทำขนาดย่อมลงให้ดัดกับผู้หญิงเดิน  
 เล่นกันมาว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๑ เครื่องขนาดนี้กับขนาดแถวเป็นเครื่อง  
 มีโห่ร้องอีก ๒ อย่าง รวมมีโห่ร้องหนึ่งเป็น ๘ คน มาในรัชกาลที่ ๒ เดิม  
 ขนาดแถวเล็กใช้ของวงแทน และเพิ่มจะเข้เข้าในเครื่องมือให้ร้องอีก ๑  
 รวมมีโห่ร้องหนึ่งเป็น ๙ คน (๑) ถึงรัชกาลที่ ๓ เมื่อคิดทำระนาดทม  
 และของวงเล็กเพิ่มชนในเครื่องปาทย์ ก็เพิ่มของ ๒ ดังนั้นเข้าในเครื่อง  
 มีโห่ กับท่งใช้หนึ่งแทนกับพนักให้เสียงจึงหว่าดงชนดัดกับเครื่องมาก  
 ดัง และเพิ่มฉาบเข้าในมีโห่ด้วย รวมมีโห่ร้องหนึ่งเป็น ๑๒ คน ถึง  
 รัชกาลที่ ๔ เมื่อคิดทำระนาดทองและระนาดเหล็กชนใช้ในเครื่องปาทย์

(๑) ที่เรียกว่าระนาดแก้วนั้น ของเดิมจะเป็นอย่างไร ผู้แต่งหนังสือไม่เคยเห็น  
 สืบถามก็ไม่ได้ความชัด ว่าเอาแก้วหล่อเป็นลูกระนาดวางในราง อย่างระนาดทองที่ทำกัน  
 ขึ้นหลัง หรือตัดแผ่นกระจากเจาะรูร้อยเชือกแขวนกับราง อย่างระนาดไม้ได้ แต่อย่างไร  
 เสียงก็คงไม่เพราะ จึงได้ปรากฏว่าเลิกเสียเอาของวงเข้าใช้แทน จะเข้ากับของวงนั้นแต่  
 เดิมเป็นเครื่องสังคีตของมอญ เล่ากันว่าเมื่อจะเอามาใช้ในเครื่องมีโห่ไทย จะให้  
 ผู้หญิงไทยซึ่งปรกติห้ามผ้าสไบเฉียงตีของวงอย่าง (ปาทย์) มอญขัดข้อง จึงได้คิด  
 แก้เป็นของวงราชน

ของ ๒ ตั้งหนักเพิ่มเข้าในเครื่องโหรีด้วย โหรีในชั้นหลังวงหนึ่งจึง  
เป็น ๓๔ คนคล้ายกับปี่พาทย์ เป็นแตรโหรีเครื่องด้ายและไม่ใช่กลอง  
และฉิ่งเป็นของดำคณียอย่างหนึ่ง ทมโหรีเป็นของผู้หญิงเล่น  
ปี่พาทย์เป็นของผู้ชายเล่นเป็นพน

ในรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเงิน  
ละคร การนบแบบจายตลอดมาถึงการเล่นมโหรี คือเมื่อครั้งกรุง  
ศรีอยุธยาเป็นราชธานี มพระราชกำหนดห้ามมิให้เล่นหัดละครผู้หญิงมิได้  
แต่ของหลวง เพราะฉะนั้นผู้ทนมบวรากรมเช่นเจ้านายและขุนนางเป็นคน  
จึงมักหัดผู้หญิงเป็นมโหรี หัดผู้ชายเป็นละครและเป็นปี่พาทย์เป็น  
ประเพณีมา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว  
โปรดฯ ให้เลิกพระราชกำหนดนั้นเสีย พระราชทานอนุญาตว่าใครๆจะ  
หัดละครผู้หญิงก็ให้หัดได้ตามชอบใจ เมื่อมีพระบรมราชานุญาตดังนี้  
การที่เคยหัดผู้หญิงเป็นมโหรีก็ไปหัดเป็นละครเสียเป็นพน คนทั้งหลาย  
ชอบดละครผู้หญิงก็หาใครจะมีใครหัดมโหรีผู้หญิงอย่างแต่ก่อนไม่

เมื่อมโหรีผู้หญิงร้องโรยดงครนนั้น ผู้ชายบางพวกซึ่งหัดเล่นเครื่อง  
ด้ายอย่างจีน จึงคิดกันเอาซอด้วง ซออู้ จะเข้กับปี่อ้อเข้าเล่นประสมกับ  
เครื่องกลองแขก (ดังซึ่งจะอธิบายต่อเรื่องเครื่องปี่พาทย์ไปข้างหน้า)  
เครื่องประสมวงอย่างนี้เรียกกันว่า “กลองแขกเครื่องใหญ่” (๑) ครั้น

(๑) ข้าพเจ้าได้กล่าวในคำอธิบายเรื่องประชุมบทมโหรีที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓  
ตามคำบอกเล่าว่า กลองแขกเครื่องใหญ่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๓ แต่เมื่อพิจารณาต่อมา  
เห็นว่าจะเกิดขึ้นในตอนปลายรัชกาลที่ ๔ ด้วยเมื่อตอนต้นรัชกาลที่ ๕ ยังถือกันว่า  
เป็นของเกิดขึ้นใหม่

ต่อมาเขาทดลองเข้ากับมือออกได้ใช้พบกับวามะนาและชด้อยแทน เรียก  
ว่า “มโหรีเครื่องสาย” บางวงก็เต็มระนาดและฆ้องเข้าด้วย จึงเกิดม  
มโหรีเครื่องสายผู้ชายเด่นแทนมโหรีผู้หญิงอย่างเดิมสืบมาจนทุกวันนี้ ท  
ผู้หญิงหัดเล่นกมแต่น้อยกว่าผู้ชาย เรื่องตำนานเครื่องมโหรีมมาตงน

### เรื่องตำนานเครื่องปี่พาทย์

ตำราปี่พาทย์ที่เราได้แบบมาจากอินเดียนั้น กำหนดวงหนึ่งมีเครื่อง  
๕ สิ่ง คือ ดุจระไตแปดเป็นเครื่องทำจำนำ ๑ อาตะตะไตแปดกลองชนหนึ่ง  
หน้าเดียว ๑ จิตตะไตแปดกลองชนหนึ่งทงสองหน้าด้วยร้อยผูก ๑ อาตะจิ  
ตะตะไตแปดกลองชนหนึ่งกรวงแนทงสองหน้า ๑ เป็นเครื่องทำเพลงรวม  
๓ สิ่ง ฆะนะไตแปดของเป็นเครื่องทำจังหวะ ๑ ทง ๕ สิ่งนี้เรียกรวมกันว่า  
“เบญจครียางค์” ปี่พาทย์เครื่องห้าของไทยเราใช้กันมาแต่โบราณ มาแต่  
เบญจครียางค์ทกลาวมา แต่มต่างกันเป็น๒ชนิด เป็นเครื่องอย่างเบาใช้  
เล่นละครกันในพนมเมือง (เช่นพวกโน้ห์ราทางหัวเมืองปักข์ไคยงไชยจน  
ทุกวันนี้) ชนิด ๑ เครื่องอย่างหนักสำหรับใช้เล่นโน้ชชนิด ๑ ปี่พาทย์  
๒ ชนิดทกลาวมาน คนทำวงละ ๕ คนเหมือนกัน แต่ใช้เครื่องผิดกัน  
ปี่พาทย์เครื่องเบาวงหนึ่งมีเป็นเครื่องทำจำนำ ๑ ทบ ๒ กลอง ๑ ฆ้องคู่  
๑ เป็นเครื่องทำจังหวะ ๑ ลักษณะตรงตำราเดิมผิดกันแต่ใช้ทับแทนโทนโบ  
เท่านั้น ส่วนปี่พาทย์เครื่องหนักนั้น วงหนึ่งมี ๑ ระนาด ๑ ฆ้องวง ๑  
กลอง ๑ โทน (ตะโพน) ๑ ใช้โทนเป็นเครื่องทำเพลงและจังหวะไปด้วยกัน  
ถ้าทำจำนำที่ไม่ใช้โทนก็ให้คนโทนตึงให้จังหวะ เหตุที่ผิดกันเช่นนี้ เห็น

จะเป็นเพราะการเล่นละครมีขบร้องและเจรจาด้วยกับมีพาทย์ ๆ ไม่ต้อง  
ทำพักละช้านานเท่าใดนัก แต่การเล่นโขนต้องทำมีพาทย์พักละนาน ๆ จึง  
ต้องแก้ไขใหม่เครื่องทำจำนำมากขึ้น แต่การเล่นละครตั้งแต่เกิดมีละคร  
ในชนเปลี่ยนมาใช้มีพาทย์เครื่องหนกอย่างโขน มีพาทย์ที่เล่นกันใน  
ราชฐาน จึงใช้แต่มีพาทย์เครื่องหนกเป็นพน

เรื่องตำนานการทแก้ไขเพิ่มเติมเครื่องมีพาทย์ไทย พิเคราะห์ตาม  
เค้าเงื่อนทมอย ดเหมือนจะแก้ไขมาเป็นชน ๆ ทำนองดังจะกล่าวต่อ  
ต่อไปน คือ มีพาทย์เครื่องหนกในสมัยเมื่อกกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มี  
มีเลา ๑ ระนาดวาง ๑ ซ้องวง ๑ ดึงกับโขนใบ ๑ กลองใบ ๑ รวม  
เป็น ๕ ด้วยกัน แต่ชนใช้ขนาดย่อมอย่างที่เราเรียกว่า “ปี่นอก” กลอง  
ก็ใช้ขนาดย่อมอย่างเช่นเล่นหนัง แก้ไขครั้งแรกคือทำมีและกลองให้เชื่อง  
ขึ้นสำหรับใช้กับเครื่องมีพาทย์ที่เล่นในร่ม เพื่อเล่นโขนหรือละครใน  
ปทุมชนนีใหม่นี้เรียกว่า “ปี่ใน” ส่วนมีและกลองขนาดย่อมของเดิมคงใช้  
ในเครื่องมีพาทย์เวลาทำกลางแจ้งเช่นเล่นหนัง จึงเกิดมีนอกปี่ในชนเป็น  
๒ อย่าง การแก้ไขที่กล่าวมานี้ จะแก้ไขแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาหรือมา  
แก้ไขในกรุงรัตนโกสินทร์ชอนไม่ทราบแน่

เมื่อในรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ  
เลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ทวงละครและเสภา มีคำเก่าขึ้นสืบมาว่าการขับ  
เสภาชน เมื่อก่อนรัชกาลที่ ๒ ประเพณีจะส่งมีพาทย์ห้ามไม้ พระบาท  
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริให้เสภาขับส่งมีพาทย์  
อย่างเช่นมโหรี) ชนเป็นปฐมดังนี้ ที่เขาเบิ่งมางสองหน้าเข้าใช้ใน



เครื่องบิพาทยกองเขาเข้าในคราวนั้นเอง สำหรับบริบเสภาเบเนเดิมมา  
ด้วยเสียงเขาเข้ากับบริบรองดีกว่าโทน (ตะโพน) บิพาทย์บริบเสภาจึงใช้  
เบ็งมางต้องหน้ามาจนทุกวันนี้ การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ  
หล้านภาลัยทรงแก้ไขกระบวนการเสภาเช่นว่ามาชวนให้คิดเห็นว่า บางที  
บิพาทย์ละครก็จะทรงแก้ไขให้เสียงบิพาทย์เข้ากับละครด้น ถ้าเช่นนั้น  
บิในและกลองขนาดเขื่องกว่ากลองหนังทวามาแล้ว ก็เห็นจะเป็นของ  
เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๒ แต่เครื่องบิพาทย์ยกองเป็นแต่เครื่อง ๕ ต่อมา.

ได้กล่าวมาข้างต้นว่า บิพาทย์เดิมเป็นเครื่องอุปกรณ์การพ้องรำ  
เช่นเดินหนังและโขนละครเป็นต้น หรือทำเป็นเครื่องประโคมให้ครึกคร  
ครนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริให้เสภาขับ  
ดั่งบิพาทย์ ๆ ก็กลายมาเป็นเครื่องเดินสำหรับให้ไพเราะโดยลำพัง เพราะ  
ฉนั้น เมื่อเดินเสภาดั่งบิพาทย์กันแพร่หลายต่อมาถึงรัชกาลที่ ๓ จึงม  
คิดเครื่องบิพาทย์เพิ่มเติมขึ้นให้เป็นคู่หมดทุกอย่างคือ.

๑. เขาเป็นนอกมาเป็นคู่กับบิใน
๒. คิดทำระนาดทุ้ม ขึ้นเป็นคู่กับระนาดเอก
๓. คิดทำฆ้องวงเล็ก ขึ้นเป็นคู่กับฆ้องวงใหญ่
๔. เขาเบ็งมางต้องหน้าให้คนกลองตีเป็นคู่กับโทน (ตะโพน)
๕. เขาฉาบเติมขึ้นให้คนกลองตีเป็นคู่กับฉิ่ง
๖. เติมกลองชนะอีกใบหนึ่งให้เป็นคู่ (๑)

(๑) การที่เติมกลองเป็นคู่บ้างที่จะเติมมาแต่ในรัชกาลที่ ๒



บิพาทยแต่เดิมวงหนึ่ง & คนกกลายเป็นวงละ ๓๐ คน เรียกว่า  
 “บิพาทยเครื่องค” บิพาทยอย่างเดิมทงใช้กันอยู่ในพนเมืองเรียกว่า  
 “บิพาทยเครื่องหา”

มาถวรัชกาลที่ ๕ มีศคระนาดทองชนเป็นอปกรณระนาดเอกและ  
 ศคระนาดเหล็กชนเป็นอปกรณระนาดทมเพมชนอก ๒ อย่าง คนทำ  
 บิพาทยวงหนึ่งจึงเป็น ๓๒ คนเรียกว่า “บิพาทยเครื่องใหญ่” เด่นกันสืบ  
 มาจนทุกวน.

ตำนานบิพาทยเครื่องหา บิพาทยเครื่องค และบิพาทยเครื่องใหญ่  
 มีเรื่องราวดังแ่ดงมา

### เรื่องตำนานกลองแขก

ในเครื่องบิพาทยไทยเราใช้กันอยู่ทุกวน เป็นเครื่องได้มาจาก  
 แหก ๒ อย่าง เรียกว่า “กลองมลาย” ได้มาจากพวกมลายอย่าง ๑  
 เรียกว่า “กลองแขก” เข้าใจว่าได้มาจากพวกชวอย่าง ๑ เครื่อง  
 บิพาทยแขก ๒ อย่างนคล้ายคลึงกัน แต่ลักษณะประดัมวงกลองมลาย  
 ใช้กลอง ๕ ใบ มีเตา ๑ ช้องโหม่งใบ ๑ รวมคนวงละ ๖ คน กลองแขก  
 ใช้กลอง ๒ ใบกับมีเตา ๑ ช้องโหม่งใบ ๑ รวมคนวงละ ๔ คน แต่กลอง  
 ๒ ชนิดนั้นผิดกัน กลองมะลายใช้ร้อยโยงด้วยสายหนัง ปรยาว่า  
 กลองแขก คัดด้วยไม้หน้า ๑ คัดด้วยมือหน้า ๑ กลองแขกนั้นใช้ร้อยโยง  
 ด้วยหวายและคัดด้วยมือทง ๒ หน้า

พิเคราะห์ตาม ลักษณะของไทยเราใช้ กลอง มลาย และ กลอง แขก  
 เข้าใจว่าเครื่อง ๒ อย่างนั้นเห็นจะได้มายังประเทศันตางคราวตางเรื่องกัน

ไทยเราจึงเอามาใช้ต่างกัน เครื่องกลองมลายูนั่นเดิมทำนองจะใช้ใน  
 กระบวนพยุหยาตรา ซึ่งเกณฑ์พวกมลายูเข้ากระบวน ไทยจึงได้ใช้  
 เครื่องกลองมลายูในกระบวนแห่ เช่นแห่เคشنทรต้นนามเป็นต้น จนถึงแห่  
 พระบรมศพและพระศพเจ้านาย ลงปลายเลยใช้เป็นเครื่องประกอบเช่น  
 ใช้โดยจำพวกเรียกว่าคั้วลอยและใช้ในบัพพาทย์นางหงส์มาจนบัดนี้เครื่อง  
 กลองแขกนั้น เดิมเมื่อได้มาเห็นจะใช้ในการพ้องรำ เช่นรำกระบะ  
 บอง ทำนองจะมาแต่แขกรำกฤษก่อน แต่ในการแห่ก็ใช้เช่นนำกระบวน  
 แห่ได้กัณฑ์และนำเสด็จพระราชดำเนินกระบวนช้างและกระบวนเรือเป็น  
 ต้น แต่ดัดของใหม่เสีย ดังลัทธิว่าเดิมก็จะใช้กลองมลายูในการแห่เช่น  
 ว่า แต่ชนหลมาเมื่อใช้กลองมลายูเพื่อไปจนการศพ เกิดรังเกียจจึง  
 เอากลองแขกมาใช้ในกระบวนแห่และดัดของเสีย ทำนองจะเป็นเช่นว่าน  
 ที่เอากลองแขกเข้าผสมกับเครื่องบัพพาทย์ไทย เห็นจะเป็นเมื่อเอา  
 เรื่องอิเหนาของชวมาเด่นละครไทย ในครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราช  
 ธานี ใช้เมื่อละครรำเพลงแขกเช่นรำกฤษเป็นต้น ครั้นต่อมาเมื่อบัพพาทย์  
 ทำเพลงอินใดซึ่งเนื้อมาแต่เพลงแขก เช่นเพลงเบ้าหลดและสระบุหรง  
 เป็นต้น ก็ใช้กลองแขกทำกับเครื่องบัพพาทย์แทนโทน ตลอดจนถึง  
 เพลงที่เอามาแต่โมหิ เช่นเพลงพระทองก็ใช้กลองแขกแทนทับและ  
 รำมะนา กลองแขกจึงเคยเป็นเครื่องอุปกรณ์อันหนึ่งอยู่ในเครื่อง  
 บัพพาทย์ ดันเรื่องตำนานกลองแขกเพียงเท่านี้

ยังมีเครื่องดุริยางค์ของไทยอยู่นอกเรื่องตำนานที่ได้แต่งมาอีก๒อย่าง  
 อย่าง ๑ เรียกว่าบับซอ มักใช้ขนาดต่างๆ เป้าเข้าชุดกันประสานเสียง

คนชอบอย่างนมมาแตกคำบรรพ์ พึงตั้งเกิดใดทกตำวถถึง “ชอบชอบ”  
 ในลิตตเรื่องพระลอ แต่เดิยวนชอบเด่นเพียงในห้วงเมืองมณฑลพายัพ  
 ออกอย่าง ๓ เรียกว่าแคน เอาไม้ซางมาผูกเรียงต่อกับเตาเตี้ยง เป้าเป็น  
 เพลง ประดำเนินเคียงกับคนขับ อย่างนั้นชอบเด่นทางห้วงเมืองฝ่ายตะวันออก  
 ออก กระบวนขับเขากับบิซอกดี เขากับแคนก็ดี คนขับเป็นชายฝ่าย  
 ห้างหญิงฝ่ายหนึ่งมักขับโต้ตอบกันในทางดังवाद ทั้ง ๒ อย่างนี้มาแต่  
 ดึกคำบรรพ์ มาถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทรนี้ แตรวงทหาร  
 มหาดเล็กคิดทำแคนต่างขนาดกัน เป้าประสมวงราว ๓๐ คันเป็นทำนอง  
 แตรวงอย่างฝรั่ง พึงกเพราะดัยยังมีเด่นอยู่จนทุกวันนี้

---

# เครื่องมือให้รู้ปะพาทย์ของไทย

---

## เครื่องมือให้รู้

### เครื่องสายคดด้วประสานเสียง

พณ

กระจับปี่

จะเข้

ซอด้วงสาย ชาวอินเดยเรียก จิกาวะ

ซอด้วง }  
ซออู้ } มาแต่แบบจีน จีนเรียกว่าซอฮู

### เครื่องตีให้จังหวะ

บัณเฑาะว์ มาแต่แบบอินเดย

กรับพวง

ทับ (มักเรียกกันว่าโทน)

รำมะนา

### เครื่องเป่าให้ดำเนิน

ขลุ่ยพองอ

ขลุ่ยกรวด

ขลุ่ยหลีบ

# เครื่องเป่าพาทย์เอามาเพิ่มใหม่ไหม

ระนาดเอก

ระนาดทุ้ม

ระนาดทอง

ระนาดเหล็ก

ฆ้องวงใหญ่

ฆ้องวงเล็ก

ฉิ่ง

ฉาบ

## เครื่องเป่าพาทย์

### เครื่องห้าอย่างเบา สำหรับเดินโน้ตหัว

ปี่ (นอก)

ทับ ที่ ๑

ทับ ที่ ๒

กลอง

ฆ้องคู่

### เครื่องห้าอย่างหนักสำหรับเดินโน้ตละคร

ปี่ (ใน)

ระนาด (เอก) ชาวอินเดียเรียกว่า พัดตรัม

ฆ้องวง (ใหญ่)

โทน (มักเรียกกันว่าตะโพน)

กตอง (ใบเดี่ยว)

เครื่องคู่ (เพิ่มเข้าในเครื่องห้า)

ปี่ (นอก)

ระนาดทุ้ม

ฆ้องวง (เล็ก)

ฉิ่ง ชาวอินเดียนเรียกว่า กังสดาด

กตอง (เพิ่มเข้าอีกใบหนึ่ง)

เบิ่งมวงต้องหน้า

ฉาบ ชาวอินเดียนเรียกว่า ฉันทนาดาด

เครื่องใหญ่ (เพิ่มเข้าในเครื่องคู่)

ระนาดทอง

ระนาดเหล็ก

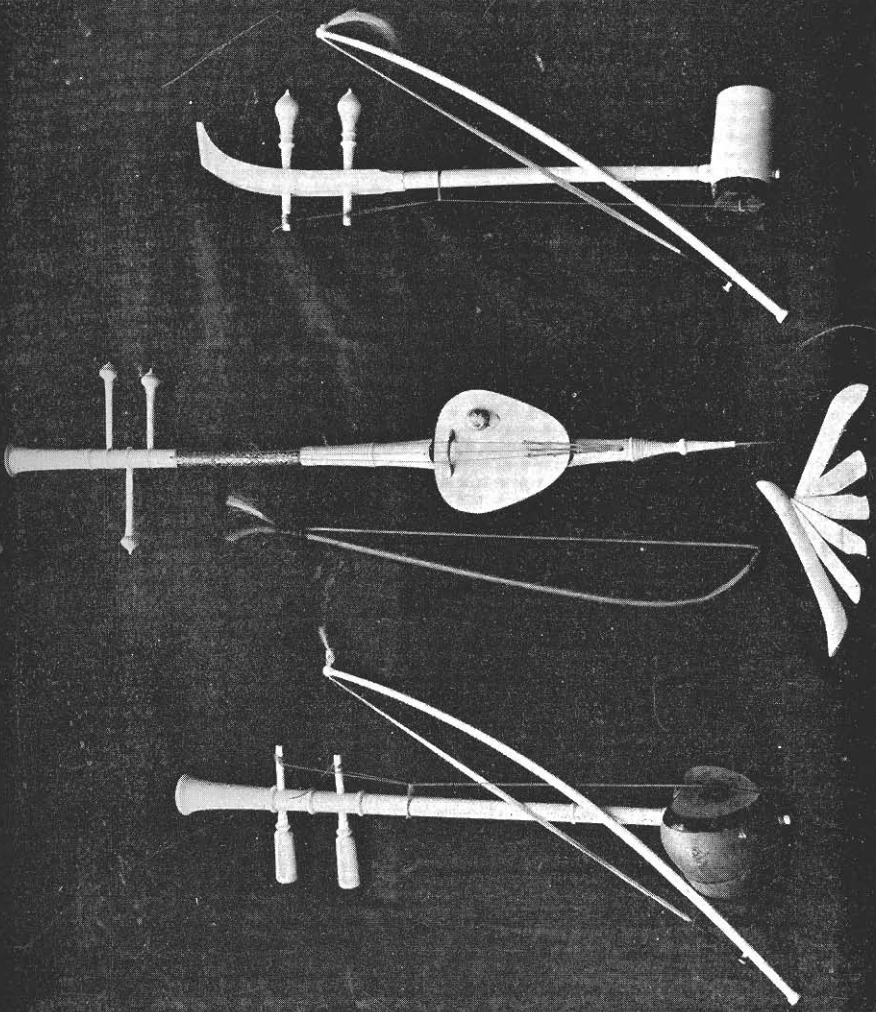
เครื่องแขก

ปี่ชวา

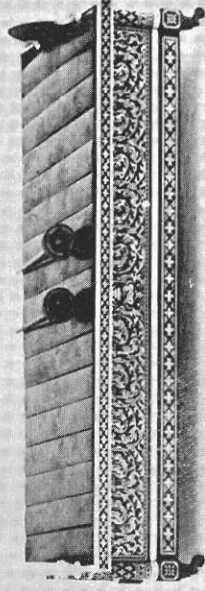
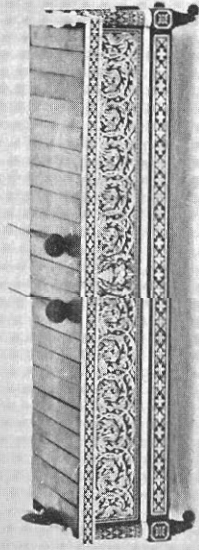
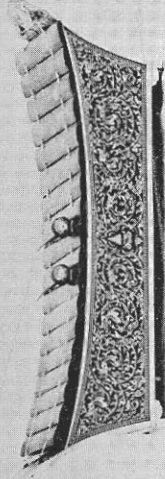
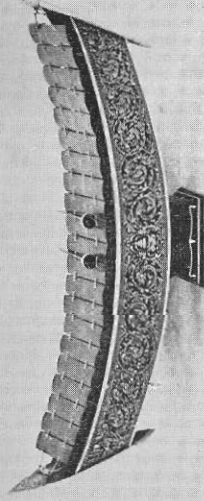
กตองแขก (คู่หนึ่ง)

ฆ้องโหม่ง

กตองมลายู (๔ ใบ)



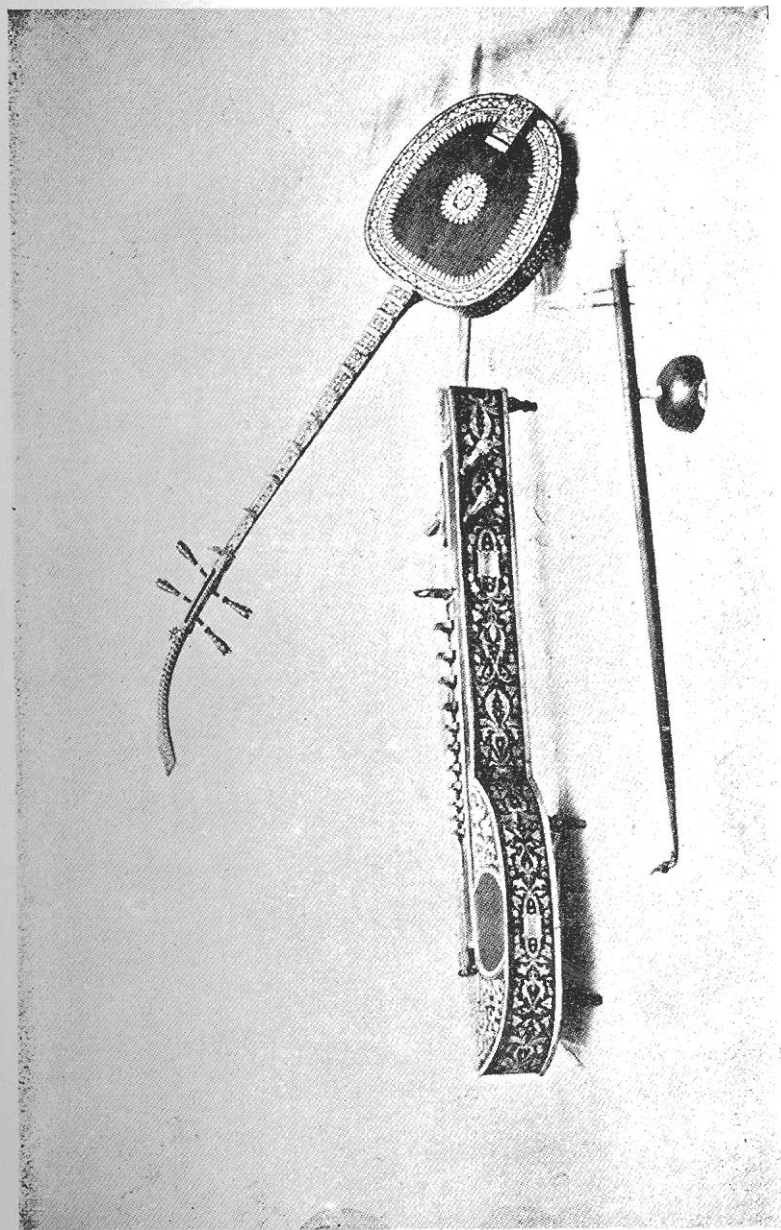
เครื่องสามชู้ของกรมหลวง  
ซึ่งพระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ เป็นผู้สร้าง



เครื่องบรรพชาของกรมหลวง

ซึ่งพระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ เป็นผู้สร้าง





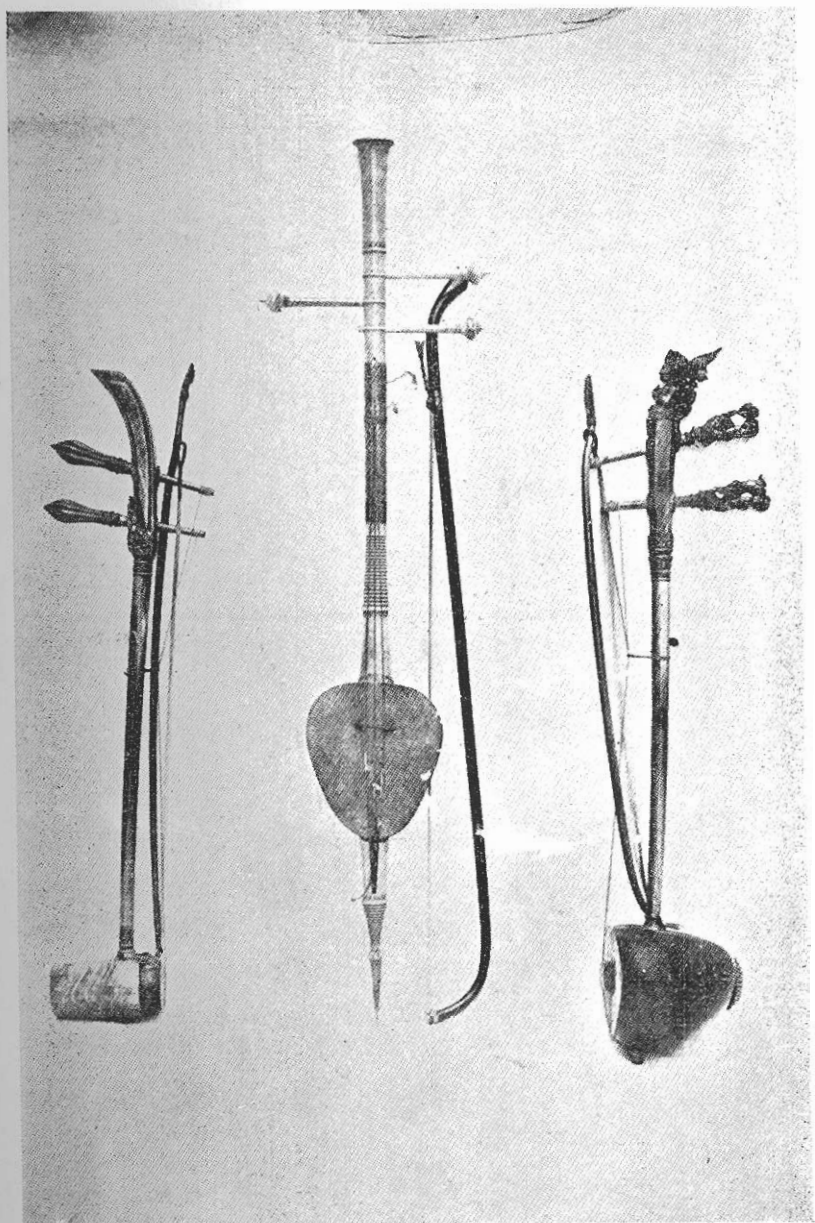
( แถบหน )

จางเจ๊

พินนาเตา

กระຈบบ

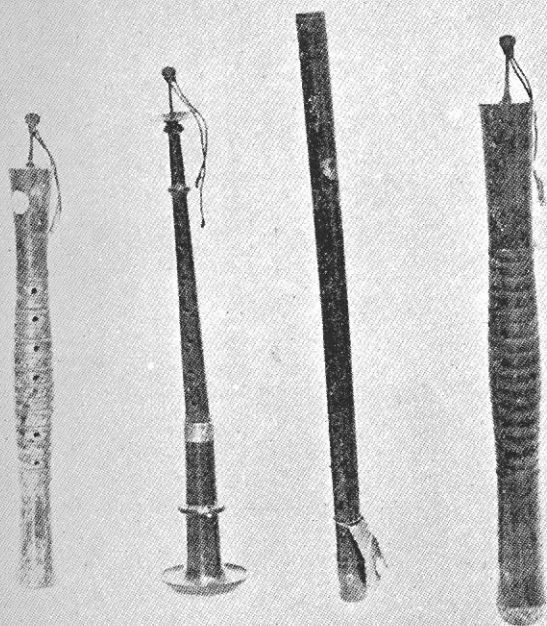
( แถบล้าง )



ซอด้วง

ซอสามสาย

ซออู้



บับน็อก

บันชะวา

ชลีย์

บับ





หม้อหุง



บัตตะหาวี



ฉิ่ง

ฉาบ



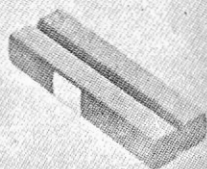
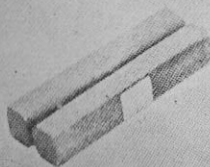
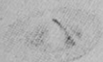
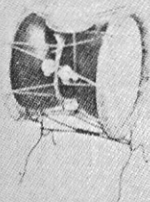
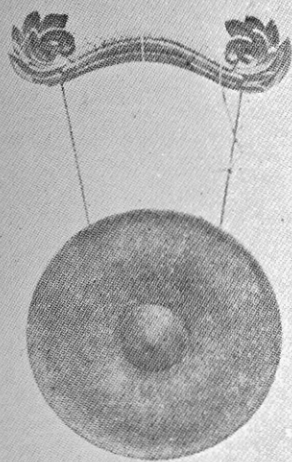
กรับพวง



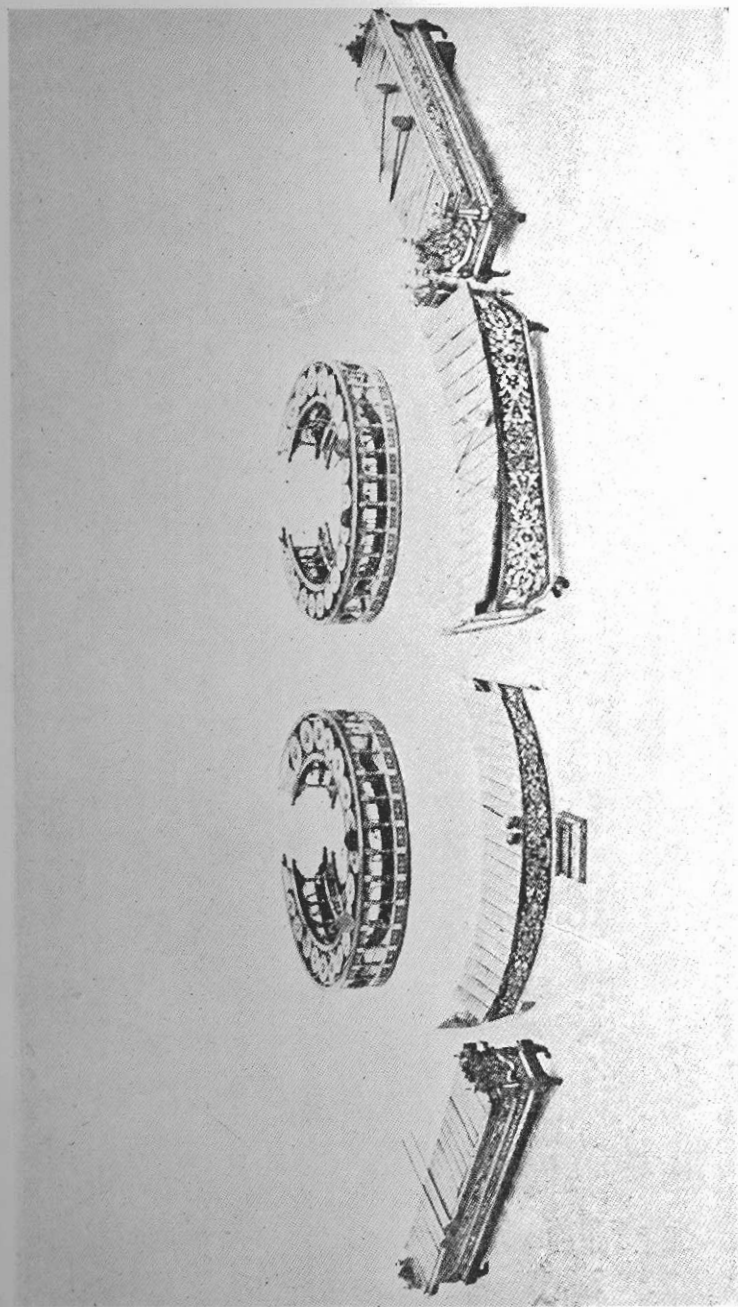
กรับเสภา



กรับเสภา







(แถวบน)

(แถวล่าง) ฆ้องวงทอง

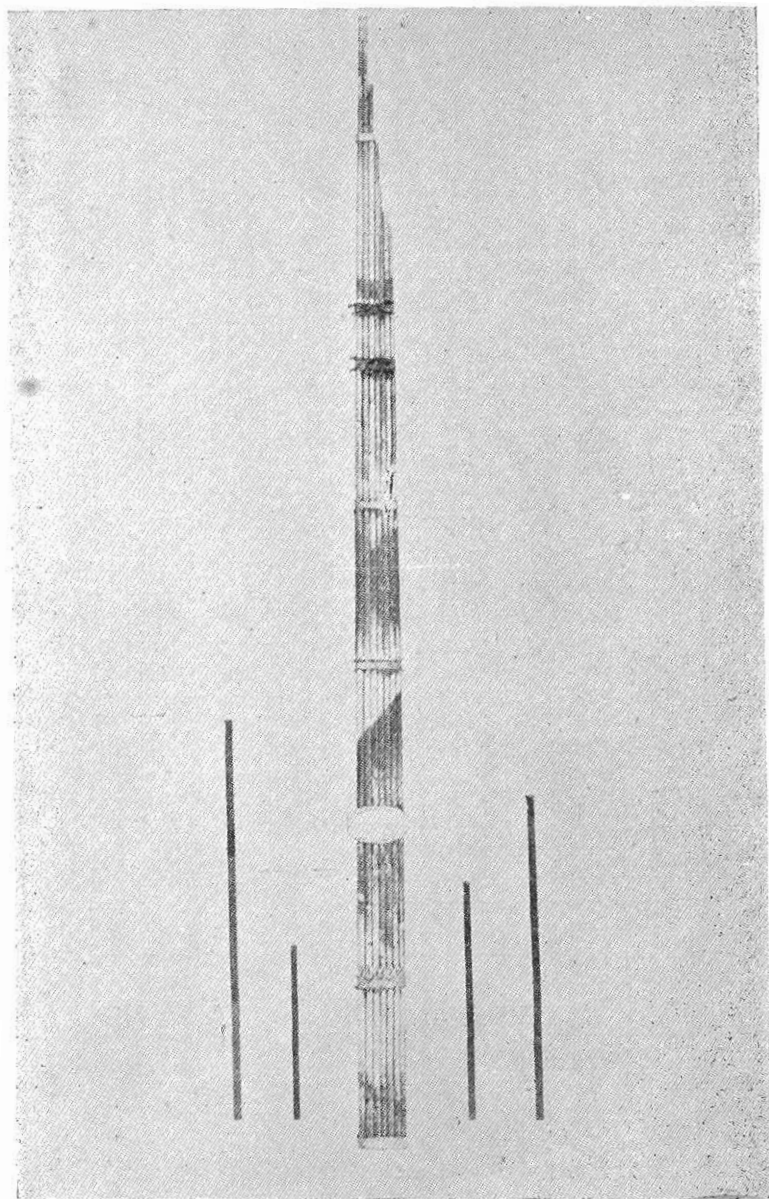
ฆ้องวงใหญ่

ระนาดเอก

ฆ้องวงเล็ก

ระนาดทุ้ม

ระนาดเหล็ก



(กลาง)

แกน

(๒ ข้าง) ขลุ่ยซอ ๔ เล่า  
01310'7

-7.FEB.1977

